

Harta Sepencarian vs Harta Perkahwinan dalam Perundangan Sivil: Satu Sorotan Ringkas

Mohd Norhusairi Mat Hussin¹
Mohd Hafiz Jamaludin²

ABSTRAK

Harta sepencarian adalah instrumen bagi pembahagian harta suami isteri sekiranya berlaku keadaan yang tidak dijangka di dalam sesebuah perkahwinan. Harta sepencarian boleh dianggap sebagai amalan adat masyarakat di Malaysia dan juga masyarakat-masyarakat lain di kepulauan Nusantara. Amalan adat ini telah mendapat pengiktirafan dari sudut undang-undang di mana ia telah didengar di mahkamah sebelum negara mencapai kemerdekaan daripada British. Harta Sepencarian di Malaysia telah ditadbir di bawah Undang-Undang Keluarga Islam yang berkuat kuasa di negeri-negeri seluruh Malaysia. Oleh itu, Harta Sepencarian hanya terpakai kepada masyarakat Islam di negara ini. Bagi masyarakat bukan Islam pula, pembahagian harta suami isteri dikenali sebagai harta perkahwinan dan pihak-pihak yang terlibat perlu mengemukakan tuntutan di mahkamah sivil. Bagi harta perkahwinan ini, ia ditadbir oleh Akta Membaharui Undang-Undang (Perkahwinan dan Perceraian) 1976 dan Akta Perempuan Bersuami 1957. Justeru itu, penulisan artikel ini bertujuan untuk mengkaji persamaan dan perbezaan yang wujud dalam amalan pembahagian harta sepencarian harta dan pembahagian harta perkahwinan di Malaysia.

Kata kunci: Harta Sepencarian, Harta Perkahwinan, Mahkamah Syariah, Mahkamah Sivil, Undang-Undang Islam

PENDAHULUAN

Perkahwinan merupakan satu fitrah seluruh umat manusia dalam melengkapi kehidupan mereka di muka bumi ini. Perkahwinan bolehlah ditafsirkan sebagai suatu kontrak yang dilangsungkan antara lelaki yang layak dengan wanita yang layak di hadapan beberapa saksi,

¹ Jabatan Syariah dan Undang-Undang, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya, Lembah Pantai 50603, WP Kuala Lumpur, husairi@um.edu.my.

² Jabatan Syariah dan Undang-Undang, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya, Lembah Pantai 50603, WP Kuala Lumpur, hafiz_usul@um.edu.my.

untuk memperaku bahawa mereka adalah suami isteri.³ Perkahwinan akan menghasilkan kesinambungan zuriat, ketenangan hati serta kehidupan berkeluarga yang seterusnya akan membina sebuah masyarakat yang mempunyai nilai dan tamadunya yang tersendiri. Sering diungkapkan bahawa perkahwinan merupakan satu bentuk perkongsian pasangan sama ada perkongsian dalam bentuk fizikal mahupun perkongsian masalah, beban, tanggungjawab dan sebagainya. Umum mengetahui bahawa perkahwinan juga akan menghasilkan harta dengan wujudnya perkongsian usaha pihak-pihak yang berkahwin semasa perkahwinan tersebut berlangsung. Harta-harta yang dikongsi dan dimanfaatkan bersama ini tidak akan menjadi isu sekiranya pasangan tersebut kekal sehingga ke hujung usia mereka. Konflik kepada pemilikan dan kepunyaan harta-harta ini akan wujud apabila wujudnya perceraian sama ada perceraian hidup mahupun perceraian mati yang memerlukan penyelesaian kepada pertikaian terhadap sesuatu harta itu. Oleh kerana itulah wujudnya amalan harta sepencarian yang digunakan khusus untuk harta perkahwinan orang Islam dan harta perkahwinan (*matrimonial property*) bagi orang-orang bukan Islam telah wujud dan disusun perundangan yang berkaitan dengannya bagi menjamin hak pihak-pihak yang berkaitan. Terdapat persamaan dan perbezaan di antara kedua-dua jenis harta ini dalam konteks sejarah, pengamalan dan kerangka perundangan di Malaysia pada hari ini.

DEFINISI HARTA SEPENCARIAN

Kamus Dewan telah mendefinisikan harta sepencarian sebagai harta yang diperoleh daripada usaha suami dan isteri⁴, sementara pelbagai takrifan telah diberikan oleh para sarjana undang-undang dalam mendefinisikan harta sepencarian. Sarjana yang memberikan takrif ini termasuklah para hakim Mahkamah yang mengendalikankan kes-kes harta sepencarian, para ahli akademik dan sebagainya. MB Hooker yang merupakan antara sarjana terawal Barat yang menulis tentang undang-undang keluarga di Malaysia telah mentakrifkan harta sepencarian sebagai harta yang diperolehi bersama oleh suami isteri dalam masa perkahwinan.⁵ Ter Haar seorang sarjana Barat pula mentakrifkan harta sepencarian sebagai harta yang diperoleh oleh suami dan isteri sebagai milik bersama dalam masa perkahwinan.⁶ Dr Soekanto pula telah mendefinisikan harta sepencarian sebagai harta yang dibawa ke dalam perkahwinan kerana usaha bersama dari suami dan isteri.⁷

Para sarjana undang-undang tempatan juga telah memberikan takrif yang hampir sama kepada harta sepencarian, iaitu harta yang dikumpulkan sepanjang berlangsungnya tempoh perkahwinan. Sebagai contoh Mohd Akhir Hj. Yaacob mendefinisikan harta sepencarian sebagai harta yang diperolehi dalam masa perkahwinan seorang suami dengan isterinya.⁸ Suwaid Tapah telah mendefinisikan harta sepencarian sebagai harta carian bersama dengan menegaskan bahawa elemen yang sangat penting dalam membincangkan harta sepencarian ini ialah usaha bersama suami isteri dalam memperoleh harta-harta yang dipertikaikan itu.⁹ Mimi Kamariah mentakrifkan harta sepencarian sebagai harta yang diperolehi hasil sumbangan

³ Muhammad Abdul Rauf, *The Islamic View of Women and the Family*, terj. Mahani Che Ibrahim (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1977), 31.

⁴ *Kamus Dewan*, ed. Ke-3 (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 2000)

⁵ M.B. Hooker, *Personal Laws of Malaysia*, (Oxford University Press, 1976), 77.

⁶ Pendapat beliau ini dirujuk oleh S.H SurojoWignjodipura, *Pengantar dan Asas-Asas Hukum Adat*, (Bandung: Penerbit Alumni, 1971), 203.

⁷ *Kamus Hukum Adat*, (Bandung:Penerbit Alumni, 1982), 84.

⁸ Mohd Akhir Hj. Yaacob, "Harta Sepencarian," *Jurnal Hukum* 5:1 (1984): 36.

⁹ Suwaid bin Tapah, "Konsep dan Amalan Harta Sepencarian Orang-Orang Islam di Malaysia," (Tesis PhD Jabatan Pengajian Islam, Fakulti Sastera dan Sosial, Universiti Malaya, 1996), 31.

bersama semasa tempoh perkahwinan.¹⁰ Mat Saad Abdul Rahman pula mentakrifkan harta sepencarian sebagai harta yang diperolehi bersama oleh sepasang suami isteri setelah mereka berumah tangga.¹¹

Di kalangan para hakim pula, harta sepencarian umumnya ditakrifkan dengan membawa pengertian yang tidak terlalu berbeza dengan takrifan yang dikemukakan oleh para sarjana. Hakim Briggs di dalam kes *Hajah Lijah binti Jamal lwn Fatimah binti Mat Diah* pada tahun 1950 telah mendefinisikan harta sepencarian sebagai “harta yang diperolehi dalam masa mereka berkahwin sebagai suami isteri, hasil daripada daya mereka atau melalui usaha mereka bersama”.¹² Hakim E.N Taylor dalam kes *Re Elang, Re Kulup Degor dan Lebar V Niat* telah menyatakan bahawa “ Di kampung-kampung di Perak, harta yang diperolehi dalam masa perkahwinan adalah dibahagikan di antara pihak-pihak semasa perceraian atau ketika kematian mana-mana pihak. Jika perempuan turut serta bercucuk tanam dia boleh menerima ½ daripada harta dan jika tidak ia menerima bahagian yang lebih kecil.”¹³ Secara tidak langsung, hakim E.N. Taylor telah mentafsirkan harta sepencarian adalah harta yang dikumpulkan sepanjang tempoh perkahwinan berkuat kuasa serta boleh dituntut semasa berlakunya perceraian pasangan tersebut atau apabila berlakunya kematian salah seorang daripada pasangan tersebut.

Raja Azlan Shah pula semasa membuat penghakiman kes *Roberts lwn Umi Kalthom* telah mendefinisikan harta sepencarian sebagai harta yang diperolehi dalam masa perkahwinan seorang suami dengan isterinya, hasil daripada sumber-sumber atau dari usaha mereka bersama.¹⁴ Hakim-hakim Mahkamah Syariah pula biasanya membuat tafsiran harta sepencarian mengikut peruntukan undang-undang dalam enakmen negeri masing-masing. Walaubagaimanapun harus diketahui bahawa, selepas pindaan kepada perkara 121 (1A) Perlembagaan Persekutuan, kes harta sepencarian boleh dibicarakan di kedua-dua mahkamah sama ada Mahkamah Syariah ataupun Mahkamah Sivil. Ini kerana, sebelum tahun 1988, kedua-dua Mahkamah Sivil dan Mahkamah Syariah berbidang kuasa untuk mendengar pertikaian mengenai harta sepencarian orang Islam.¹⁵ Oleh kerana itulah beberapa kes harta sepencarian seperti *Kes Ramah lwn Laton, Roberts lwn Umi Kalthom, Boto' lwn Jaqfar*, yang menjadi duluan mengikat dalam pembahagian harta perkahwinan di Mahkamah Sivil. Selepas daripada pindaan kepada perkara 121 (1A) Perlembagaan Persekutuan, barulah hak eksklusif diberikan kepada Mahkamah Syariah dalam membicarakan kes-kes harta sepencarian orang-orang Islam. Setelah pindaan dan penambahbaikan dilaksanakan terhadap Undang-Undang Keluarga Islam di Malaysia, maka takrifan harta sepencarian telah pun dimasukkan ke dalam undang-undang ini.

Sebagaimana yang telah diketahui bahawa harta sepencarian merupakan salah satu daripada perkara yang berada di bawah bidang kuasa agama negeri-negeri yang berada di bawah senarai 2, senarai negeri. Pada masa kini, seluruh negeri di Malaysia telah memperuntukkan secara jelas berkaitan dengan harta sepencarian di dalam enakmen negeri masing-masing. Oleh yang demikian, enakmen negeri-negeri telah member takrifan yang jelas terhadap harta sepencarian ini. Kebanyakan negeri-negeri telah menta'rifkan harta sepencarian di dalam undang undang keluarga Islam masing-masing. Di Negeri Kelantan, Enakmen

¹⁰ Mimi Kamariah Abdul Majid, *Family Law In Malaysia*, (Kuala Lumpur: Malayan Law Journal, 1999), 366.

¹¹ Mat Saad Abdul Rahman, *Undang-Undang Keluarga Islam-Aturan Perkahwinan: Suatu Pendekatan Berdasarkan Amalan Semasa*, (Petaling Jaya: Intel Media Publication, 2007), 259.

¹² Lihat keputusan dalam kes *Hajah Lijah bt Jamal V Fatimah bt Mat Diah* [1950] MLJ 63; *Infra*, Lihat juga dalam *Jurnal Hukum* (1981-1982), Jld II, Bhgn I & II, 84.

¹³ E.N.Taylor, “Malay Family Law”, *Journal of the Royal Asiatic Society, Malayan Branch*, pt. 1 (1937), 41.

¹⁴ Lihat dalam *Roberts lwn Umi Kalthom* [1966] 1 MLJ 163 dan juga lihat dalam (1981) 2 JH 82.

¹⁵ Kamar Ainiah Kamaruzaman, “Pemakaian Hukum Harta Sepencarian Dalam Mahkamah,” dalam *Undang-Undang Harta dan Amanah*, ed. Akmal Hidayah Halim et al. (Gombak: Jabatan Undang-Undang Islam, Kuliyyah Undang-Undang Ahmad Ibrahim, Universiti Islam Antarabangsa, 2009), 25.

Undang-Undang Keluarga Islam telah mentafsirkan harta sepencarian adalah harta yang diperolehi secara bersama oleh suami atau isteri semasa perkahwinan berkuat kuasa mengikut syarat-syarat yang telah ditetapkan oleh hukum syara'.¹⁶ Sementara itu Enakmen Pentadbiran Mahkamah Syariah Negeri Kelantan pula telah mentafsirkan "harta" sebagai semua harta alih dan harta tak alih termasuk wang, kepentingan, aset dan hak-hak kepunyaan yang lain. Istilah "Sepencarian" pula ditafsirkan sebagai harta yang diperolehi suami dan isteri dari usaha modal bersama oleh Enakmen yang sama.¹⁷ Di Johor,¹⁸ Melaka, Perlis, Pulau Pinang, Sabah, Terengganu dan Wilayah-Wilayah Persekutuan, harta sepencarian ditafsirkan sebagai "harta yang diperolehi bersama oleh suami isteri semasa perkahwinan berkuat kuasa mengikut syarat yang ditentukan oleh hukum syara'.

Oleh yang demikian, hakim-hakim di Mahkamah Syariah di Malaysia akan menggunakan tafsiran harta sepencarian sebagaimana yang telah diperuntukkan di dalam akta atau enakmen negeri masing-masing semasa membuat penghakiman bagi kes-kes harta sepencarian ini. Secara umumnya, takrifan harta sepencarian yang dikanunkan di dalam undang-undang sama ada akta atau enakmen negeri tidaklah membawa perbezaan maksud yang ketara. Perbezaan ini wujud mungkin kerana konsep harta sepencarian ini tidak terdapat di dalam kitab-kitab turath Islam serta tidak dimuktamadkan melalui nas yang qati'e. Oleh yang demikian, negeri-negeri berhak menggubal peruntukan serta memberi pentafsiran masing-masing di dalam harta sepencarian asalkan ianya tidak mengubah maksud asal harta sepencarian ini diperundangan.

Secara umumnya, harta sepencarian itu mestilah merangkumi beberapa elemen perolehan harta sesebuah pasangan tersebut iaitu :

Harta tersebut diperolehi semasa berlangsungnya tempoh perkahwinan sesebuah pasangan. Ini bermakna harta pusaka dan harta yang diperolehi sebelum daripada perkahwinan tidak dianggap sebagai harta sepencarian;

harta yang diperolehi sebelum daripada perkahwinan, tetapi harta tersebut dapat dikembangkan di dalam tempoh perkahwinan sesebuah pasangan adalah dianggap sebagai harta sepencarian;

wujudnya sumbangan sama ada secara langsung atau tidak langsung daripada suami atau isteri dalam memperolehi harta tersebut.

HARTA SEPENCARIAN DALAM MASYARAKAT MELAYU MALAYSIA¹⁹

Perbincangan berkaitan harta sepencarian di Malaysia biasanya akan berkisar kepada amalan adat yang diamalkan dalam masyarakat Malaysia. Para sarjana yang membincangkan amalan adat biasanya akan merujuk kepada adat perpatih dan adat temenggung.²⁰ Ini kerana rujukan

¹⁶ Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Negeri Kelantan 2002.

¹⁷ Enakmen Pentadbiran Mahkamah Syariah Negeri Kelantan 1982.

¹⁸ Seksyen 2, Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Negeri Johor 1990, Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Negeri Melaka 1983, Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Negeri Perlis 1991, Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Negeri Pulau Pinang 1985, Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Sabah 1992, Ordinan Undang-Undang Keluarga Islam Sarawak 1991, Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Negeri Terengganu 1985, Akta Undang-Undang Keluarga Islam (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1984.

¹⁹ Untuk memahami lebih lanjut berkaitan dengan adat, rujuk Abdullah Jumain Abu Samah "Adat Perpatih dan Adat Temenggung-Suatu Rekonstruksi Teoritis Berdasarkan kepada Strukturalisma," (Kertas kerja dibentangkan di Seminar Sehari Adat Sebagai Budaya Warisan Bangsa, Jabatan Persuratan Melayu, Fakulti Kemasyarakatan dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, 19 Disember 1987).

²⁰ Suwaid Tapah, "Konsep dan Amalan Pembahagian Harta Sepencarian di Malaysia," dalam *Siri Isu-Isu Mahkamah Syariah: Harta Sepencarian, Proseding Ex-Parte & Perintah Injeksi*, ed. Tajul Aris Ahmad Bustami et al. (Gombak: Pusat Undang-Undang, Kuliyyah Undang-Undang Ahmad Ibrahim, UIA, 2003), 57.

berkaitan harta sepencarian di Malaysia biasanya dibuat kepada kedua-dua adat ini meskipun pada hakikatnya suku kaum lain iaitu peribumi (yang bukan dari keturunan masyarakat Melayu) juga secara kebetulan memakai adat yang sama.²¹ Apabila kita meninjau amalan kehartaan di dalam adat perpatih, kita akan mendapati bahawa terdapat perbezaan di dalam konsep harta sepencarian, harta pembawa dan harta dapatan. Ketiga-tiga jenis harta ini akan mempengaruhi pembahagian harta tersebut apabila berlakunya perceraian sama ada perceraian hidup mahupun perceraian mati.

Dalam adat perpatih, harta pembawa²² ialah harta yang dimiliki oleh seseorang lelaki yang diperolehi sama ada ketika masih bujang atau harta yang diberikan oleh ibunya. Sekiranya berlaku perceraian antara suami dan isteri, maka harta tersebut hendaklah dikembalikan semuanya kepada suku-sukunya (pihak lelaki sahaja), lebih-lebih lagi jika si suami meninggal dunia. Ini bermakna si isteri tidak berhak untuk mendapatkan harta tersebut meskipun harta tersebut menjadi milik suaminya ketika si suami masih hidup.²³

Harta Dapatan²⁴ pula ialah harta yang dimiliki oleh seseorang wanita sebelum daripada perkahwinannya dengan si suami. Harta ini diperolehinya sama ada secara pemberian ataupun melalui hasil usahanya sendiri sebelum daripada perkahwinan tersebut. Si suami hanya boleh untuk mengusahakan harta tersebut tetapi bukan memiliki harta tersebut kerana hak milik harta tersebut masih menjadi milik si isteri. Dalam kes harta seumpama ini, jika berlaku perceraian terhadap pasangan tersebut, maka si suami tidak berhak untuk mendapatkan harta tersebut. Sebaliknya harta tersebut akan diberikan kepada anak perempuan daripada pasangan tersebut. Sekiranya pasangan tersebut tidak mempunyai zuriat, maka harta tersebut hendaklah diserahkan kepada ahli keluarga atau suku perempuan tersebut.

Sebaliknya harta sepencarian pula merupakan harta yang diperolehi secara bersama oleh pasangan tersebut sepanjang berlangsungnya tempoh perkahwinan mereka. Oleh kerana harta ini diperolehi dari usaha bersama di antara suami dan isteri maka harta ini perlu dibahagi sama rata jika berlaku perceraian di antara kedua-dua pihak. Jika perceraian berlaku disebabkan kematian pula, maka pihak yang masih hidup akan membahagikan harta tersebut dengan anak-anak. Di dalam adat perpatih, prinsip pembahagiannya dapat diketahui melalui ungkapan:

Pembawa kembali,
Dapatan tinggal,
Carian bahagi,
Mati laki tinggal ke bini,
Mati bini tinggal ke laki.

Dalam adat perpatih, persoalan pembahagian harta perkahwinan selepas berlakunya perceraian kurang menimbulkan pertikaian. Ini kerana pembahagian jenis harta yang diamalkan dalam masyarakat perpatih itu sendiri telah ditentukan pembahagiannya sekiranya berlaku perceraian kepada sesebuah pasangan khususnya yang melibatkan harta pembawa dan harta dapatan. Sungguhpun begitu, pembahagian harta sepencarian masih lagi agak rumit berbanding dengan harta dapatan dan harta pembawa dalam konteks perbincangan harta perkahwinan dalam adat perpatih. Ini kerana di dalam harta yang dikatakan harta pembawa,

²¹ Suwaid bin Tapah, "Konsep dan Amalan Harta Sepencarian Orang-Orang Islam di Malaysia", 29.

²² Nordin Selat, *Sistem Sosial Adat Perpatih*, (Kuala Lumpur: N.P. 1975), 117, rujuk juga dalam Suwaid bin Tapah, "Konsep dan Amalan Harta Sepencarian Orang-Orang Islam di Malaysia", 31.

²³ Ahmad Damiri Yahaya, *Kes-Kes Harta Sepencarian Mengikut Adat Perpatih dan Hukum Syara' di Negeri Sembilan: Satu Ulasan*, (Petaling Jaya:Universiti Islam Antarabangsa, 1990), 139.

²⁴ *Kes-Kes Harta Sepencarian Mengikut Adat Perpatih dan Hukum Syara' di Negeri Sembilan: Satu Ulasan*, 140.

mungkin wujudnya juga elemen harta sepencarian. Tetapi adalah tidak mungkin di dalam harta yang dikatakan harta sepencarian itu, wujudnya harta pesaka atau harta pembawa.²⁵ Walaubagaimanapun pembahagian jenis harta yang terdapat dalam adat perpatih ini sedikit berbeza dengan amalan yang diamalkan dalam adat temenggung yang menjadi amalan kebanyakan penduduk Malaysia pada hari ini.²⁶

JUSTIFIKASI HARTA SEPENCARIAN DALAM HUKUM SYARA'

Sudah terdapat banyak tulisan dan pandangan para sarjana tempatan dalam menjustifikasikan penerimaan konsep harta sepencarian dalam hukum syara'. Justifikasi ini penting kerana konsep dan amalan harta sepencarian tidak wujud di zaman awal Islam mahupun ketika zaman pemerintahan *Khulafa' al-Rasyidin*. Oleh yang demikian, kita akan mendapati bahawa perbincangan harta sepencarian ini tidak didapati di dalam kitab-kitab fiqh muktabar yang dikarang oleh ulama' silam dari timur tengah. Sungguhpun begitu sudah terdapat beberapa penulisan ulama' silam yang membincangkan tentang harta suami dan isteri ini. Ini kerana secara tidak langsung harta sepencarian boleh diistilahkan sebagai *mata' al-Bayt* (perkakas rumah) atau *mal al-Zawjayn* (harta suami isteri).²⁷

Beberapa contoh pandangan ulama' terdahulu telah menunjukkan adanya asas kepada harta sepencarian ini meskipun terdapat sedikit perbezaan dengan apa yang diamalkan pada hari ini. Imam al-Syafie dalam kitabnya telah berkata :²⁸

“Apabila berlaku pertelingkahan antara seorang lelaki dengan seorang perempuan terhadap mata benda dan perkakas rumah yang mana kedua mereka mendiami rumah berkenaan, kerana mereka berpisah (bercerai), atau sekalipun tidak berpisah, atau kedua suami dan isteri itu meninggal dunia, berlaku pertelingkahan antara waris kepada kedua-dua belah pihak atau pertelingkahan oleh waris kepada salah satu dari kedua pihak ini; maka kedudukan cara penyelesaian semuanya adalah serupa...”

Ibnu Qayyim juga ada menyebutkan bahawa:

“Di antaranya ialah di kalangan ahli perundangan Islam telah sepakat berpendapat bahawa di dalam kes tuntutan antara suami dan isteri yang sama-sama berusaha dalam mendapatkan harta rumah tangga dan berkedai, tuntutan yang sedemikian hendaklah diterima berdasarkan keterangan yang membuktikan tuntutan itu. Sebenarnya dalam persoalan ini, pemilikan sesuatu harta itu tidak dikira hanya berdasarkan kepada nama yang tertera di dalam harta itu. Setakat nama yang tertera itu belum tentu membuktikan pemilikannya...”

Namun perbahasan kitab-kitab fiqh berkenaan dengan harta suami isteri ini hanya tertumpu kepada harta-harta seperti rumah, perkakas rumah dan kenderaan sahaja.²⁹ Keadaan

²⁵ Suwaid Tapah, “Konsep dan Amalan Pembahagian Harta Sepencarian di Malaysia,” 57.

²⁶ Di Malaysia, adat perpatih diamalkan di Negeri Sembilan dan beberapa kawasan di Melaka terutama Masjid Tanah. Ini kerana majority penduduknya adalah keturunan Melayu Minangkabau. Untuk maklumat lanjut, rujuk http://ms.wikipedia.org/wiki/Adat_Perpatih 02/09/09

²⁷ Ibrahim Lembut, *Kaedah Dan Keseragaman Pembahagian Harta Sepencarian Dalam Harta Pusaka* dalam *Konvensyen Pewarisan Harta Islam*, (Kuala Lumpur: Amanah Raya Berhad, 2007), 8.

²⁸ al-Syafi'i, *al-'Um*, 10, (Beirut: Dar al-Qutaibah, 1996), 328.

²⁹ *al-'Um*, 328.

ini berbeza dengan keadaan semasa yang mempunyai isu kehartaan yang lebih kompleks serta melibatkan perbicaraan yang panjang dalam pensabitan harta sepencarian tersebut.

Secara umumnya juga terdapat dua justifikasi yang dikemukakan oleh para sarjana tempatan berkaitan dengan harta sepencarian ini iaitu penerimaan harta sepencarian melalui konsep *al-Syarikah*³⁰ dan konsep adat³¹. Harta syarikat merupakan harta yang telah bercampur dan kedua-dua suami isteri mempunyai hak ke atas harta tersebut.³² Adakalanya percampuran tersebut masih boleh ditentukan kadar hak masing-masing. Tetapi adakalanya hak tersebut tidak boleh ditentukan kadarnya.³³ Di dalam Islam, kedudukan *al-Syarikah* boleh dibahagikan kepada dua bahagian iaitu:³⁴

Syarikah al-Amlak – dua orang atau lebih yang memiliki barang tanpa aqad bersyarikat.

Syarikah al-'Uqud – dua orang atau lebih yang berkongsi modal dan keuntungan adalah berdasarkan kepada perjanjian di antara mereka.

Terdapat juga pendapat yang cuba menghubungkan hak isteri terhadap harta sepencarian sama seperti penyertaannya dalam *syarikah al-Abdan* atau *syarikah al-Mufawadah*.³⁵ Dianggap *syarikah al-Abdan* kerana kenyataan bahawa suami isteri sama-sama bekerja dan berusaha untuk mendapatkan nafkah hidup sehari-hari dan harta simpanan untuk hari tua serta bekalan anak-anak sesudah mereka meninggal dunia.³⁶ Walaubagaimanapun, konsep ini ditolak di dalam mazhab Syafi'e. Ini kerana dalam mazhab Syafi'e, syarikat yang sah ialah syarikat yang kedua-dua pihak terlibat mencampurkan harta dan pekerjaan, seterusnya membahagikan keuntungan.³⁷ Sungguhpun begitu, pemakaian konsep *al-Syarikah* di dalam harta sepencarian tetap diguna pakai dalam menjustifikasi harta sepencarian di dalam hukum syara'. Muamalat suami isteri bagi menghasilkan harta sepencarian itu termasuk di bawah syarikat *al-Abdan* yang diterima dan sah dalam Mazhab Hanafi tanpa mengira jenis pekerjaan sama ada jenis pekerjaan yang sama atau berlainan.³⁸ Ini bermakna, persoalan isteri menyumbang dalam aspek yang berlainan bagi mendapatkan sesuatu harta di dalam tempoh perkahwinan juga diiktiraf sebagai salah satu aspek perkongsian.

Selain daripada menggunakan hujah *al-Syarikah*, terdapat juga pandangan yang menyatakan bahawa harta sepencarian merupakan satu konsep yang dikonsepsikan melalui hukum adat. Ini terbukti kerana konsep harta sepencarian ini hanya wujud di dalam adat

³⁰ Rujuk dalam Daud Mohamad, "Harta Sepencarian, Isu-isu dan Amalan", *Jurnal Hukum* 15:1 (2002): 3-11; Suwa'id bin Tapah, "Konsep dan Amalan Harta Sepencarian Orang-Orang Islam di Malaysia," 254; Siti Zalikah Mohd Nor, *Pemilikan Harta dan Perkahwinan (Harta Sepencarian), Isu Syariah dan Undang-Undang*, (Jabatan Syariah Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia, Siri 5, 1998), 69-78 serta beberapa penulisan yang lain.

³¹ Daud Mohamad, "Harta Sepencarian, Isu-isu dan Amalan", 3-11.

³² Nik Azam Masri Nik Mahmood, "Pemilikan Harta Dalam Perkahwinan di Negeri Kelantan;Kajian Kes di antara Tahun 1999-2003", (Disertasi Sarjana Syariah, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia, 2004), 35

³³ Nik Azam Masri Nik Mahmood, "Pemilikan Harta Dalam Perkahwinan di Negeri Kelantan;Kajian Kes di antara Tahun 1999-2003", 35

³⁴ *Pemilikan Harta dan Perkahwinan (Harta Sepencarian), Isu Syariah dan Undang-Undang*, 69-78.

³⁵ *Syarikah al-Abdan* bermaksud setiap pihak mewakili pihak yang lain untuk melakukan urusan mentadbir dan mengurus sesuatu harta. *Syarikah al-Mufawadah* pula bermaksud setiap pihak menyerahkan urusan mentadbir dan mengurus sesuatu harta itu kepada pihak yang lain. Sila rujuk al-Sarakhsi, Syams al-Din Abu Bakr, Muhammad bin Abi Sahl, *al-Mabsut*, 11 (Lubnan: Dar al-Fikr, 2000), 128 & 131.

³⁶ *Pemilikan Harta dan Perkahwinan (Harta Sepencarian), Isu Syariah dan Undang-Undang*, 69-78.

³⁷ *Pemilikan Harta dan Perkahwinan (Harta Sepencarian), Isu Syariah dan Undang-Undang*, 21; *al-Mabsut*), 131.

³⁸ Daud Mohamad, "Harta Sepencarian, Isu-isu dan Amalan", 7.

masyarakat melayu di Malaysia dan rumpun melayu yang lain seperti di Indonesia, Brunei dan Singapura. Jika ditinjau tidak ada konsep harta sepencarian di dalam undang-undang sivil mahupun undang-undang kekeluargaan di negara Barat. Oleh kerana harta sepencarian ini hanya wujud di dalam masyarakat Melayu, maka ianya perlu dilihat dari segi penerimaan adat di dalam hukum Islam.

Islam mengiktiraf bahawa adat, baik secara khusus ataupun umum adalah menjadi salah satu sumber Hukum Syara'³⁹ dan sesuatu adat itu boleh diterima apabila sudah mejadi kelaziman atau kebiasaan sedemikian. Ini menunjukkan bahawa Islam meraikan adat kebiasaan yang diamalkan oleh umatnya di kawasan-kawasan tertentu yang tidak bercanggah dengan hukum Islam. Sejarah perundangan sendiri menunjukkan apabila Rasulullah SAW berhadapan dengan permasalahan adat (*'urf*),⁴⁰ baginda mengambil sikap yang berbeza di antara satu adat dengan adat yang lain sama ada menerima adat, menolak atau menerima dengan pindaan sesuatu adat untuk menjadi hukum.⁴¹ Apabila sesuatu adat atau *'urf* itu diakui kebaikannya dan mendapat pengiktirafan undang-undang, kedudukannya bukan lagi sebagai adat, tetapi bertukar menjadi satu peraturan atau perundangan yang mesti dikuatkuasakan.⁴²

Selain daripada itu, kaedah fiqh yang menyatakan "*al-'adah al-muhakkamah*"⁴³ juga menjadi sandaran kepada konsepsi harta sepencarian dalam hukum syara'. Dengan kata lain, adalah perlu ditegaskan bahawa Islam tidak menolak secara total berhubung dengan amalan adat sesuatu masyarakat asalkan ianya tidak bercanggah dengan nas qati'e yang telah diperkanunkan oleh al-Quran, Al-Sunnah, Ijma' dan Qias.

Seperti mana yang telah diketahui bahawa harta sepencarian ini hanya wujud di dalam budaya masyarakat Melayu ataupun rumpun Melayu di kepulauan Nusantara ini. Ini kerana konsep pemilikan harta bagi wanita berkahwin adalah berbeza dengan prinsip common law Inggeris yang menyatakan bahawa apabila seseorang perempuan berkahwin, maka hartanya termasuk dengan harta suaminya.⁴⁴ Akan tetapi keadaan ini telah tidak dikenakan ke atas orang-orang Islam dan ini telah diputuskan dalam beberapa kes yang awal, antaranya ialah *Hawah v Daud*⁴⁵ dan sebagainya. Wanita di dalam Islam masih boleh terus memiliki serta menguruskan harta yang diperolehinya sebelum daripada perkahwin tanpa boleh dihalang oleh para suami, malah para wanita di dalam Islam boleh serta berkeupayaan untuk berkontrak serta bermuamalah di dalam undang-undang Islam.⁴⁶ Oleh kerana isteri-isteri yang beragama Islam diberikan hak yang sedemikian, para wanita Islam khususnya di Malaysia dan Indonesia yang banyak melibatkan diri dalam membantu para suami bagi mendapatkan harta, maka adat Melayu telah memperuntukkan untuk mereka supaya mendapat bahagian daripada Harta Sepencarian.⁴⁷

Adat ini diperkuatkan lagi dengan adanya pengisytiharan berkaitan dengan pembahagian harta selepas perceraian daripada Majlis Kerajaan Negeri Perak bertarikh 18 Januari 1907. Majlis telah mengisytiharkan dan mencatatkan:

³⁹ Lihat dalam Perkara 36, *Majalah Ahkam al-Adliyyah*, (Beirut: Matba'ah Sya'ariku 1968).

⁴⁰ Mohd Ridzuan Awang, *Konsep Undang-Undang Tanah Islam: Pendekatan Perbandingan*, (Kuala Lumpur: Al-Rahmaniah, 1987), 133.

⁴¹ Nik Azam Masri Nik Mahmood, "Pemilikan Harta Dalam Perkahwinan di Negeri Kelantan;Kajian Kes di antara Tahun 1999-2003", 14.

⁴² Zaini Nasuhah, *Perceraian: Hak Islam*, (Kuala Lumpur: Lohprint Sdn.Bhd., 2002), 78.

⁴³ al-Sayuti, *Al-Asybah wa al-Naza'ir*, (Kaherah: 'Isa Al-Halabi), 99.

⁴⁴ Mohd Akhir Hj. Yaacob, "Harta Sepencarian", 36.

⁴⁵ Wood's Oriental Cases 26, (1985)

⁴⁶ Rujukan lanjut, sila lihat dalam Ahmad Hidayat Buang, *Keupayaan Wanita untuk Berkontrak Di Dalam Undang-Undang Islam dalam Wanita dan Perundangan Islam*, Raihanah Abdullah (Selangor: Ilmiah Publishers, 2001), 16-37.

⁴⁷ Mohd Akhir Hj. Yaacob, "Harta Sepencarian", 36.

*“Bahawa adat orang-orang Melayu di Perak dalam hal pembahagian harta sesudah perceraian, di mana harta itu diperolehi oleh pihak-pihak atau oleh salah seorang daripada mereka selama perkahwinan adalah dua bahagian bagi lelaki dan satu bahagian bagi perempuan dan pemberian-pemberian antara mereka tidak dapat dibatalkan baik selama perkahwinan mahupun selepas perceraian”.*⁴⁸

Perisytiharan ini menunjukkan bahawa terdapatnya hukum adat yang diguna pakai di dalam pembahagian harta yang diperolehi semasa tempoh perkahwinan sesuatu pasangan yang bercerai.

Konsep harta sepencarian yang didasari daripada hukum adat ini ditegaskan semula oleh Mahkamah dalam kes Roberts lwn Umi Kalthom⁴⁹ di mana Hakim Raja Azlan Shah telah menyatakan bahawa:

“Satu prinsip yang boleh didapati daripada kes-kes tersebut yang telah memutuskan bahawa harta sepencarian ialah adat Melayu dan dipakai hanya dalam kes di mana suami/isteri yang dicerai menuntut dari isteri/suaminya dalam masa hidupnya; kaedah undang-undang itu adalah undang-undang tempatan yang mana Mahkamah hendaklah memberi pengiktirafan kehakiman dan menjadi tugas kepada Mahkamah mengisytiharkannya, lihat Ramah lwn Laton (1927) FMSLR 116. Memandang kepada autoriti yang begitu kuat, saya berpendapat bahawa telah dibuktikan dengan jelas apabila harta diperolehi selepas sesuatu perkahwinan dari sumber mereka bersama atau usaha bersama mereka, suatu anggapan ditimbulkan bahawa harta tersebut adalah harta sepencarian...”

Kes ini kemudiannya ditegaskan lagi dalam kes *Boto' bte Taha lwn Jaafar*.⁵⁰ Dalam penghakimannya, Tun Salleh Abas yang merupakan Hakim Besar Malaya pada waktu itu telah menyatakan bahawa:

“Harta Sepencarian tidak begitu bergantung kepada fiqh Islam, bahkan bergantung kepada adat yang diikuti oleh orang Melayu. Ia diamalkan di Indonesia dan harta-harta yang termasuk di bawahnya adalah dirujuk sebagai sharikah (Laton lwn Ramah)....”

Kes-kes harta sepencarian tersebut dibicarakan di Mahkamah Sivil memandangkan belum ada pengasingan kuasa sebagaimana selepas pindaan perkara 121 1(A)⁵¹ Perlembagaan Persekutuan sebagai mana yang ada pada hari ini.⁵² Semua kes dan fakta yang dinyatakan tersebut telah menunjukkan konsep harta sepencarian yang berasal daripada adat orang Melayu yang tidak bercanggah dengan hukum syara' serta telah diiktiraf oleh undang-undang Islam yang wujud di Malaysia pada hari ini.

⁴⁸ E.N.Taylor, *Malay Family Law*, 41.

⁴⁹ [1966] 1 MLJ 163.

⁵⁰ [1985] 2 MLJ 98

⁵¹ Peruntukan ini berkuat kuasa pada 10 Jun 1988 mengikut (Akta 704).

⁵² Sebelum daripada pindaan ini dibuat, pihak-pihak yang bertikai bebas untuk memilih mana-mana Mahkamah yang dirasakan boleh member banyak faedah kepada pihak-pihak tersebut. Ini kerana sebelum daripada pindaan, tiada peruntukan yang nyata tentang bidang kuasa Mahkamah Syariah untuk mengarahkan pelaksanaan tertentu pembahagian separuh bahagian harta kepada pihak-pihak yang bertikai. Sila rujuk Suwaid Tapah, “Elemen Sumbangan Dalam Amalan Pembahagian Harta Sepencarian di Malaysia,” dalam *Monograf Syariah*, (Kuala Lumpur: Fakulti Syariah Akademi Islam, 1996), 66-67.

KONSEP HARTA PERKAHWINAN DALAM PERUNDANGAN SIVIL

Konsep harta perkahwinan dalam perundangan sivil adalah membincangkan tentang persoalan berhubung dengan harta benda atau aset yang dimiliki oleh suami isteri dalam masa perkahwinan mereka dan apa yang terjadi terhadap harta benda tersebut selepas perkahwinan itu berakhir.⁵³ Atas andaian perkahwinan ialah satu perkongsian, secara prinsipnya apa-apa yang diusahakan, dimiliki dan diperolehi dalam tempoh perkongsian tersebut akan dianggap sebagai harta perkongsian.⁵⁴ Pembahagian harta perkahwinan ini biasanya berlaku di dalam dua keadaan iaitu semasa perceraian di dalam tempoh perkahwinan dan semasa perceraian akibat kematian.⁵⁵ Secara umumnya, konsep harta perkahwinan ini adalah merujuk kepada harta-harta yang diperolehi semasa tempoh perkahwinan sesebuah pasangan sama ada diperolehi dengan usaha tunggal ataupun usaha bersama pihak-pihak tersebut.⁵⁶ Dengan kata lain, konsep harta perkahwinan ini adalah merujuk kepada harta atau aset yang diperolehi oleh pasangan semasa tempoh perkahwinan mereka berkuat kuasa.

Dalam ruang lingkup kekeluargaan, harta dalam perkahwinan biasanya dikaitkan dengan barang-barang berupa benda dan atau bukan benda yang mempunyai kepentingannya dalam keluarga dan menyokong terhadap kesejahteraan sesebuah keluarga.⁵⁷ Contohnya rumah kediaman keluarga, tanah, kereta, perabot, pinggan mangkuk, haiwan ternakan dan sebagainya.⁵⁸ Ini semua boleh dikatakan sebagai aset keluarga kerana merupakan barangan keperluan serta menyumbang kepada kesejahteraan sesebuah keluarga tersebut. Sungguhpun begitu, dalam perundangan sivil, barangan perseorangan atau hak milik peribadi yang tidak digunakan untuk kepentingan mana-mana ahli lain di dalam keluarga tidak dianggap sebagai harta perkahwinan.⁵⁹ Apabila diteliti, konsep harta perkahwinan atau aset keluarga ini adalah melibatkan penggunaan dan sejauh mana harta tersebut boleh memberi manfaat kepada sesebuah keluarga tersebut. Jika harta tersebut tidak melibatkan kepentingan atau penggunaan ahli-ahli lain di dalam sesebuah keluarga, maka harta tersebut terkeluar daripada konsep harta perkahwinan.

Dalam perundangan sivil beberapa istilah telah digunakan bagi merujuk kepada harta perkahwinan ini. Di antara istilah-istilah atau ungkapan tersebut ialah harta perkahwinan, harta pencarian,⁶⁰ carian laki bini, aset perkahwinan, harta suarang⁶¹ dan aset keluarga yang sebenarnya boleh mengelirukan banyak pihak terutama suami atau isteri.⁶² Sebenarnya ungkapan-ungkapan ini mempunyai makna dan maksud yang hampir sama antara satu sama lain,⁶³ cuma mungkin pengistilahannya yang berbeza sedangkan pada hakikatnya ia merujuk kepada tafsiran yang sama. Lord Denning di dalam kes *Wachtel Iwn Wachtel*⁶⁴ telah mengungkapkan aset keluarga sebagaimana berikut:

⁵³ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" dalam *Undang-Undang Keluarga Sivil*, Shamsuddin Suhor & Noor Aziah Mohd Awal, (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 2007), 178.

⁵⁴ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 178.

⁵⁵ *Family Law In Malaysia*, 349.

⁵⁶ <http://www.childjustice.org/docs/ibrahim2005/pdf> 20 Ogos 2009.

⁵⁷ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 180.

⁵⁸ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 180.

⁵⁹ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 180.

⁶⁰ *Kamus Dewan*, Harta benda yang didapati daripada usaha bersama oleh pasangan suami isteri; dibezakan dengan 'harta pencarian' yang khusus merujuk kepada harta yang diperolehi oleh titik peluh sendiri dan bukan yang dipusakai"

⁶¹ *Kamus Dewan*, "Harta yang diperolehi oleh suami isteri secara bersama juga kadang kala disebut sebagai harta carian laki bini".

⁶² Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 181.

⁶³ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 181.

⁶⁴ [1973] 1 All ER 829, 836.

“The phrase “family asset” is a convenient short way of expressing an important. It refers to those thing which are acquired by one other or both of the parties, with the intention that they should be continuing provision for them and their children during their joint lives, and used by for the benefit of the family as a whole. It is a phrase, for want of a better, used by the Law Commision, and is well understood. The family assets can be devide in two parts:

Those which are a capital nature, such as matrimonial home and the furniture in it;

Those which are of a revenue-producing nature, such as earning power of the husband and wife. When the marriage comes to an end, the capital assets have to be divided; the earning power of each has be allocated.

Di dalam undang-undang sivil, perkara yang bersangkutan dengan perkahwinan dan perceraian khususnya orang-orang bukan Islam adalah berasaskan kepada Akta Membaharui Undang-Undang (Perkahwinan dan Perceraian) 1976.⁶⁵ Akta ini juga turut melibatkan kepada persoalan pembahagian harta perkahwinan yang timbul di dalam sesebuah pasangan yang bercerai. Akta Membaharui Undang-Undang (Perkahwinan dan Perceraian) 1976 tidak memberi takrifan yang jelas terhadap konsep harta perkahwinan ini. Sungguhpun begitu, beberapa keputusan hakim dalam kes-kes yang pernah diputuskan di Mahkamah sebenarnya telah membantu dalam memberi takrifan harta perkahwinan ini. Kes *Ching Seng Woah lwn Lim Shook Lin*⁶⁶ merupakan di antara kes yang boleh memberi penjelasan berkaitan dengan konsep harta perkahwinan ini. Di dalam kes ini, Yang Amat Arif Hakim Mahkamah Rayuan, Mahadev Shankar telah menyatakan bahawa:

“The Act does not define what matrimonial assets are. We think that during the subsistence of a marriage, the expression refers to the matrimonial property home and everything which is put into it either spouse with the intention that their home and chattels should be a continuing resources for the spouse and children to be used jointly and severally for the benefit of the family as a whole. It matters not in this context whether the asset is acquired solely by the one party or the other or by their joint efforts. Whilst the marriage subsists, these assets are matrimonial assets. Such assets could be capital assets. The earning power of each spouse is also an asset”

Dalam hal ini, jelas menunjukkan bahawa konsep harta perkahwinan itu merupakan apa sahaja barangan atau sumbangan yang diberikan sama ada usaha sendiri atau bersama terhadap kesejahteraan keluarga itu dianggap sebagai harta dalam erti kata yang luas. Sebagai kesimpulan, harta atau aset perkahwinan itu boleh dirumuskan sebagai berikut dan ia termasuklah.⁶⁷

- apa-apa harta yang diperolehi pada masa perkahwinan;
- apa-apa harta yang dibawa masuk ke dalam perkahwinan lalu dijadikan barangan atau benda guna sama;
- apa-apa hadiah atau pemberian yang diterima oleh pasangan sebagai hadiah perkahwinan atau atas sebab perkahwinan untuk kepentingan bersama;
- apa-apa harta yang diterima oleh satu pihak dan dibawa masuk dalam perkahwinan;
- pendapatan dan wang simpanan yang diterima atau diperolehi semasa perkahwinan.

⁶⁵ Akta ini dikuatkuasakan pada 1 Mac 1982.

⁶⁶ [1997] 1 MLJ 109.

⁶⁷ Shamsuddin Suhor, “Harta Perkahwinan” 184.

Peruntukan Harta Perkahwinan dalam Undang-undang Sivill

Seksyen 76 Akta Membaharui Undang-Undang (Perkahwinan dan Perceraian) 1976 telah memperuntukkan hal-hal yang berkaitan dengan harta perkahwinan ini sebagaimana berikut:

76.

(1) Mahkamah adalah mempunyai kuasa, apabila memberi sesuatu dikri perceraian atau perpisahan kehakiman, memerintahkan pembahagian antara pihak-pihak itu apa-apa aset yang diperolehi oleh mereka dalam masa perkahwinan itu dengan usaha-usaha bersama mereka atau memerintahkan penjualan mana-mana aset itu dan pembahagian hasil jualan itu antara pihak-pihak itu;

(2) Pada menjalankan kuasa yang diberi oleh seksyen kecil (1), mahkamah hendaklah memberi perhatian:

(a) tentang setakat mana sumbangan-sumbangan telah diberi oleh tiap-tiap satu pihak dalam bentuk wang, harta atau kerja terhadap pemerolehan aset itu;

(b) tentang apa-apa hutang yang terhutang oleh salah satu pihak yang telah dilakukan bagi faedah bersama mereka;

(c) tentang keperluan-keperluan anak-anak belum dewasa, jika ada, dari perkahwinan itu, dan tertakluk kepada pertimbangan-pertimbangan itu, mahkamah hendaklah memihak kepada pembahagian yang sama rata.

(3) Mahkamah adalah mempunyai kuasa, apabila memberi sesuatu dikri perceraian atau perpisahan kehakiman, memerintahkan pembahagian antara pihak-pihak itu apa-apa aset yang diperolehi dalam masa perkahwinan itu dengan usaha tunggal satu pihak kepada perkahwinan itu atau memerintahkan penjualan mana-mana aset itu dan pembahagian hasil jualan itu antara pihak-pihak itu.

(4) Pada menjalankan kuasa yang diberi oleh seksyen kecil (3) mahkamah hendaklah memberi perhatian:

tentang setakat mana sumbangan-sumbangan telah diberi oleh pihak yang satu lagi itu yang tidak memperolehi aset itu terhadap kebajikan keluarga dengan menjaga rumah tangga atau memelihara keluarga;

tentang keperluan-keperluan anak-anak belum dewasa, jika ada, dari perkahwinan itu, dan tertakluk kepada pertimbangan-pertimbangan itu, mahkamah boleh membahagikan aset itu atau hasil jualan itu mengikut apa-apa kadar yang difikirkan munasabah oleh mahkamah; tetapi, walau bagaimanapun pihak yang dengan usahanya aset itu telah diperolehi hendaklah menerima suatu kadar yang lebih besar.

(5) Bagi maksud seksyen ini rujukan mengenai aset yang diperolehi dalam masa perkahwinan termasuklah aset yang dipunyai sebelum perkahwinan itu oleh satu pihak, yang telah dimajukan pada matannya dalam masa perkahwinan itu oleh pihak yang satu lagi itu atau dengan usaha bersama mereka.

Pihak-pihak yang Berhak terhadap Harta Perkahwinan

Di bawah *common law*, seorang perempuan yang bersuami tidak berhak terhadap pemilikan apa-apa harta, sebaliknya suami berhak sepenuhnya terhadap harta perkahwinan itu dan isteri itu sendiri termasuk dalam sebahagian harta suami.⁶⁸ Sungguhpun begitu terdapat juga pendapat yang menghujahkan bahawa dalam soal pemilikan harta di bawah sistem *common law*, suami dan isteri mempunyai hak yang berasingan terhadap harta masing-masing.⁶⁹ Walau apapun sistem tersebut, hak wanita khususnya di Malaysia telah diberi pengiktirafan yang sewajarnya dalam soal pemilikan harta. Pengiktirafan ini diabsahkan lagi oleh Perlembagaan Persekutuan yang menjamin hak setiap individu untuk memiliki harta. Perlembagaan Persekutuan telah memperuntukkan bahawa:

Perkara 13- Hak terhadap harta :

Tiada seseorang pun boleh dilucutkan hartanya kecuali mengikut undang-undang;

Tiada sesuatu undang-undang pun boleh membuat peruntukan bagi mengambil atau menggunakan harta-harta dengan paksa dengan tiada pampasan yang mencukupi.

Peruntukan ini secara jelas telah menjamin hak individu di dalam pemilikan harta termasuk suami mahupun isteri. Di dalam harta perkahwinan, suami dan isteri adalah masing-masing berhak terhadap harta yang diperolehi di sepanjang tempoh perkahwinan mereka. Apa yang diperlukan hanyalah pembuktian bahawa harta tersebut telah diperolehi semasa tempoh perkahwinan mereka berlangsung, seterusnya harta tersebut digunakan untuk manfaat keluarga mereka.

Pembahagian Harta Perkahwinan

Secara amnya, semua pihak-pihak sama ada suami ataupun isteri adalah berhak terhadap pembahagian harta perkahwinan mereka. Hak ini tetap akan diperolehi oleh pihak-pihak tersebut sama ada wujudnya sumbangan langsung ataupun tidak langsung dalam perolehan aset ataupun harta tersebut. Undang-undang yang ada di Malaysia secara umumnya telah memberi panduan dalam pembahagian harta tersebut.

Sejarah awal menunjukkan bahawa harta perkahwinan dibahagi secara sama rata sekiranya wujudnya usaha bersama sesebuah pasangan dalam mendapatkan harta tersebut.⁷⁰ Beberapa prinsip awal atau kes-kes yang pernah diputuskan masih lagi diikuti seperti kes *Roberts@Kamarulzaman lwn Umi kalthom*⁷¹. Seksyen 76 (1), Akta Membaharui Undang-Undang (Perkahwinan dan Perceraian) 1976 telah memberikan kuasa kepada Mahkamah untuk memerintahkan pembahagian aset perkahwinan setelah satu dekri perceraian atau perpisahan kehakiman dibuat. Walaubagaimanapun Mahkamah perlu melihat sejauh mana sumbangan yang telah dibuat oleh pihak-pihak dalam mendapatkan harta tersebut.

Dalam soal pembahagian ini, mahkamah perlu membuat pertimbangan yang seadilnya bagi menjamin hak suami dan isteri terhadap harta tersebut. Beberapa aspek seperti hutang pihak-pihak yang terlibat serta keperluan anak-anak yang belum dewasa perlu diambil kira sebelum sebarang perintah pembahagian dikeluarkan oleh mahkamah.⁷² Sungguhpun begitu,

⁶⁸ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 185.

⁶⁹ B.C.Crown, "Property Division on Dissolution of Marriage", *Mal. LR* 34, (1988), 30-34.

⁷⁰ <http://www.childjustice.org/docs/ibrahim2005/pdf> 20 Ogos 2009.

⁷¹ [1966] 1 MLJ 163.

⁷² Rujuk Seksyen 76 (2) Akta Membaharui Undang-Undang (Perkahwinan dan Perceraian) 1976.

undang-undang telah menjelaskan bahawa pihak yang mempunyai sumbangan yang lebih banyak dalam mendapatkan harta tersebut adalah berhak untuk mendapat hak yang lebih banyak terhadap aset tersebut

Dalam soal pembahagian harta ini, mahkamah sebenarnya mempunyai kuasa budi bicara yang luas khususnya apabila wujudnya pertikaian dalam pembahagian harta yang melibatkan sumbangan tidak langsung salah satu pihak. Ini kerana wujudnya pasangan yang memperoleh aset tersebut dengan usaha tunggal satu pihak khususnya yang melibatkan faktor kewangan, sedangkan pihak yang satu lagi memberi sumbangan bukan berbentuk kewangan seperti nasihat, menjaga kebajikan rumah tangga dan sebagainya. Semua faktor ini perlu dipertimbangkan oleh mahkamah sebelum sesuatu perintah itu dikeluarkan. Harta perkahwinan dianggap sebagai harta milik bersama antara suami dan isteri yang tidak melibatkan pihak yang lain. Mana-mana pihak ketiga termasuklah anak atau anak-anak daripada perkahwinan itu diandaikan tidak mempunyai apa-apa hak terhadap harta itu.⁷³ Tuntutan oleh mana-mana pihak lain selain pasangan itu sendiri tidak akan dilayan atas alasan pihak ketiga bukan parti kepada perkongsian itu dan seksyen 76 dalam akta ini sendiri khusus melibatkan pertikaian suami dan isteri sahaja.⁷⁴

Sebagai kesimpulannya, harta perkahwinan dalam perundangan sivil tetap memberikan hak kepada para wanita untuk mendapatkan harta serta memilikinya. Suami atau isteri dalam sesebuah perkahwinan berhak untuk menuntut harta perkahwinan mereka di Mahkamah sekiranya harta tersebut benar-benar merupakan harta perkahwinan mereka.

PERBEZAAN HARTA PERKAHWINAN DAN HARTA SEPENCARIAN

Secara umumnya, harta perkahwinan tidaklah mempunyai perbezaan yang ketara dengan harta sepencarian. Ini kerana kedua-dua jenis harta ini biasanya melibatkan harta yang diperolehi semasa tempoh perkahwinan sesuatu pasangan. Ini bermakna semua aset yang diperolehi semasa tempoh perkahwinan, khususnya yang melibatkan sumbangan kedua-dua belah pihak dianggap sebagai harta perkahwinan dalam perundangan sivil serta dianggap sebagai harta sepencarian di Mahkamah Syariah. Sungguhpun begitu, terdapat juga sedikit perbezaan di antara kedua-dua konsep harta ini.

Selain daripada pemisahan Mahkamah yang mengendalikan kedua-dua harta ini, cara serta kegunaan harta yang diperolehi dalam tempoh perkahwinan turut membezakan kedua-dua konsep kehartaan ini. Dalam perundangan sivil, sebarang harta yang diperolehi oleh satu pihak yang dibawa masuk ke dalam perkahwinan seterusnya dimanfaatkan untuk kegunaan seisi keluarga dan yang menyokong kesejahteraan sesebuah keluarga⁷⁵ dianggap sebagai harta perkahwinan. Begitu juga status harta yang dibawa masuk ke dalam perkahwinan lalu dijadikan barangan atau guna sama turut dianggap sebagai harta perkahwinan⁷⁶ tanpa mengira sumber untuk mendapatkan harta tersebut sama ada hadiah, hibah, pusaka dan sebagainya. Selain daripada itu, pendapatan atau wang simpanan yang diterima atau diperolehi dalam masa perkahwinan⁷⁷ juga dianggap sebagai harta perkahwinan yang boleh dituntut oleh pihak-pihak sekiranya berlaku perceraian di antara mereka.

Situasi ini agak berbeza dengan harta sepencarian. Konsep harta sepencarian adalah meliputi harta yang diperolehi sepanjang tempoh perkahwinan yang mempunyai elemen sumbangan pihak-pihak dalam mendapatkan harta tersebut. Meskipun begitu, harta yang

⁷³ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 186.

⁷⁴ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 186.

⁷⁵ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 180.

⁷⁶ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 180.

⁷⁷ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 180.

diwarisi oleh satu pihak daripada keluarganya, tidak boleh dianggap sebagai harta sepencarian meskipun digunakan untuk seisi keluarga. Sebagai contoh, seorang suami mewarisi sebidang tanah daripada ayahnya yang digunakan untuk membina rumah bagi kediamannya bersama isteri dan ahli keluarganya yang lain. Apabila berlakunya perceraian di antara mereka, tanah tersebut tidak boleh dianggap sebagai harta sepencarian kerana tanah tersebut termasuk di dalam harta pusaka, yang hanya berhak dimiliki oleh waris yang mewarisinya. Ini kerana hak-hak waris telah dijamin oleh Allah SWT di dalam Al-Quran serta tidak boleh diubah oleh sesiapaupun melainkan suami menghibahkan tanah tersebut kepada isterinya yang membolehkan isteri juga mempunyai hak terhadap tanah tersebut.

Keadaan yang sama juga berlaku terhadap harta yang diperolehi melalui hibah. Jika si isteri menerima sekeping tanah yang dihibahkannya oleh seseorang kepadanya, maka tanah tersebut akan tetap menjadi miliknya dan tidak boleh dianggap sebagai harta sepencarian. Ini bermakna, tanah tersebut tidak boleh dituntut oleh suaminya sebagai harta sepencarian meskipun suami berkongsi manfaat tanah tersebut. Jika tanah tersebut diusahakan oleh suami seperti penanaman getah, buah-buahan dan sebagainya, maka suami hanya berhak terhadap hasil tanah tersebut sahaja dan bukannya tanah secara keseluruhannya. Oleh kerana itulah, Mahkamah khususnya Mahkamah Syariah akan meneliti sumber-sumber harta yang diperolehi sepanjang tempoh sesebuah perkahwinan berlangsung.

Perbezaan yang timbul daripada kedua-dua jenis harta ini mungkin berpunca pengamalan serta sumber dan konsep harta ini diambil. Bagi harta sepencarian, amalan dan sumber adat yang dijadikan asas dan sandaran pembahagiannya menjamin hak-hak terhadap harta yang telah ditetapkan oleh hukum syara' seperti harta pusaka, harta hibah dan sebagainya. Ini menjadikan adat tidak akan bercanggah dengan hukum syara' serta diamalkan jika tidak ada halangan syara'. Oleh kerana hukum syara' telah menetapkan disiplin dan peraturan dalam hukum pusaka,⁷⁸ maka adat yang dijadikan asas dalam harta sepencarian tidak boleh bercanggah dengan ketetapan syara' tersebut.

Keadaan ini berbeza dengan konsep harta perkahwinan yang disumberkan oleh sistem *common law* Inggeris. Sebagaimana yang telah dinyatakan terdahulu bahawa di bawah *common law*, apabila seseorang perempuan itu berkahwin, maka perempuan tersebut akan hilang haknya untuk memiliki harta, sebaliknya suami adalah berhak sepenuhnya terhadap harta perkahwinan dan isteri itu sendiri termasuk sebagai sebahagian harta suami.⁷⁹ Harta milik perempuan bersuami akan berpindah kepada suaminya dan kekal menjadi milik suaminya pada sepanjang tempoh perkahwinan itu.⁸⁰ Walaubagaimanapun, taraf perempuan bersuami ini dinaikkan melalui seksyen 4 Akta Perempuan bersuami 1957 yang mengembalikan hak kepada perempuan bersuami untuk memiliki serta menguruskan harta miliknya. Harta-harta perkahwinan yang dimanfaatkan untuk kegunaan keluarga serta pendapatan dan wang simpanan yang diterima atau diperolehi dalam masa perkahwinan dianggap sebagai milik bersama di antara suami dan isteri. Mereka boleh mengemukakan tuntutan ke Mahkamah untuk menentukan pemilik sebenar harta tersebut sekiranya berlaku perceraian terhadap perkahwinan tersebut. Seksyen 11 Akta Perempuan Bersuami 1957 telah memperuntukkan bahawa salah

⁷⁸ Rujuk Badran Abu al-A' Aynayn, *Ahkam Al-Tarikah wa al-Mawarith fi al-Syari'ah al-Islamiyyah wa al-Qanun*, (Iskandariah: Mu'assasah Syahab al-Jami 'ah, 1981); 'Arif Khalil Abu 'Ayd, *al-Wajiz fi al-Mirath*, (Amman: Dar al-Nafa'is, 1996); Wahbah Al-Zuhayli, *al-Fiqh al-Islami wa 'adillatuhu*, 8 (Damsyik: Dar-Al-Fikr, 1989); Mohd Zamro Muda & Mohd Ridzuan Awang, *Undang-Undang Pusaka Islam: Perlaksanaan di Malaysia*, (Bangi: Jabatan Syariah, Fakulti Pengajian Islam UKM) serta penulisan-penulisan lain tentang undang-undang pusaka dalam Islam.

⁷⁹ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 185.

⁸⁰ Shamsuddin Suhor, "Harta Perkahwinan" 185.

satu pihak sama ada suami atau isteri boleh mengemukakan permohonan kepada Mahkamah bagi menentukan pemilik sebenar sesuatu harta perkahwinan itu.

PENUTUP

Kesimpulannya, harta sepencarian merupakan satu konsep kehartaan dalam perkahwinan yang terpakai kepada orang-orang Islam di Malaysia. Konsep harta perkahwinan pula terpakai kepada masyarakat bukan Islam dan dibicarakan di Mahkamah Sivil bagi menentukan pihak-pihak yang berhak terhadap harta tersebut. Meskipun terdapat sedikit perbezaan, namun beberapa konsep seperti konsep sumbangan dalam pemilikan harta tersebut tetap terpakai di dalam kedua-dua konsep kehartaan ini. Ini bermakna, kedua-dua Mahkamah yang berbidang kuasa sama ada Mahkamah Syariah bagi harta sepencarian dan Mahkamah Sivil bagi harta perkahwinan perlu meneliti aspek sumbangan ini. Bahkan, undang-undang yang terpakai bagi kedua-dua jenis harta ini turut memperuntukkan peruntukan yang berkaitan dengan elemen sumbangan ini. Sungguhpun begitu, undang-undang harta sepencarian dilihat lebih menjaga hak pihak-pihak dalam sesuatu aset. Bagi harta yang disahkan berasal daripada satu pihak tanpa wujudnya sumbangan pihak yang satu lagi seperti harta pusaka, wasiat dan hibah, haknya tetap menjadi milik pihak tersebut secara mutlak sekalipun harta tersebut digunakan untuk kepentingan keluarga. Pihak yang satu lagi hanya berhak jika terdapat bukti wujudnya kemajuan terhadap harta yang diwarisi tersebut rentetan daripada hasil usaha mereka semasa perkahwinan mereka berlangsung. Dengan kata lain, undang-undang yang berkuat kuasa di Malaysia melindungi hak pasangan yang berkahwin dalam rumah tangga terhadap pemilikan harta yang diperolehi sepanjang perkahwinan tersebut berlangsung.

RUJUKAN

- Abdullah Jumain Abu Samah “Adat Perpatih dan Adat Temenggung-Suatu Rekonstruksi Teoritis Berdasarkan kepada Strukturalisma,” (Kertas kerja yang dibentangkan di Seminar Sehari Adat Sebagai Budaya Warisan Bangsa, Jabatan Persuratan Melayu, Fakulti Kemasyarakatan dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, 19 Disember 1987).
- Ahmad Damiri Yahaya, *Kes-Kes Harta Sepencarian Mengikut Adat Perpateh dan Hukum Syara’ di Negeri Sembilan: Satu Ulasan*. Petaling Jaya: Universiti Islam Antarabangsa, 1990.
- Ahmad Hidayat Buang, “Keupayaan Wanita untuk Berkontrak Di Dalam Undang-Undang Islam” dalam *Wanita dan Perundangan Islam*, Raihanah Abdullah, (Selangor: Ilmiah Publishers, 2001)
- ‘Arif Khalil Abu ‘Ayd, *al-Wajiz fi al-Mirath*. Amman: Dar al-Nafa’is, 1996.
- al-Sarakhsi, Syams al-Din Abu Bakr, Muhammad bin Abi Sahl, *al-Mabsut*, 11. Lubnan: Dar al-Fikr, 2000.
- al-Sayuti, *Al-Asybah wa al-Naza’ir*. Kaherah: ‘Isa Al-Halabi.
- al-Syafi’i, *al-’Um*, 10. Beirut: Dar al-Qutaibah, 1996.
- Badran Abu al-A’Aynayn, *Ahkam Al-Tarikah wa al-Mawarith fi al-Syari’ah al-Islamiyyah wa al-Qanun*. Iskandariah: Mu’assasah Syahab al-Jami ‘ah, 1981.
- B.C.Crown, “Property Division on Dissolution of Marriage”, *Mal. LR* 34 (1988)
- Daud Mohamad, “Harta Sepencarian, Isu-isu dan Amalan” *Jurnal Hukum* 15:1 (2002).
- E.N.Taylor, “Malay Family Law” *Journal of the Royal Asiatic Society*, Malayan Branch, pt. 1, (1937)

- Ibrahim Lembut, "Kaedah Dan Keseragaman Pembahagian Harta Sepencarian Dalam Harta Pusaka" dalam *Konvensyen Pewarisan Harta Islam 2007*, (Kuala Lumpur:Amanah Raya Berhad, 2007)
- Kamar Ainiah Kamaruzaman, "Pemakaian Hukum Harta Sepencarian Dalam Mahkamah," dalam *Undang-Undang Harta dan Amanah*, ed. Akmal Hidayah Halim et al. (Gombak: Jabatan Undang-Undang Islam, Kuliyyah Undang-Undang Ahmad Ibrahim, Universiti Islam Antarabangsa, 2009)
- Kamus Dewan*, Edisi Ke 3. Kuala Lumpur :Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kamus Hukum Adat*, Bandung: Penerbit Alumni, 1982.
- Mat Saad Abdul Rahman, *Undang-Undang Keluarga Islam-Aturan Perkahwinan: Suatu Pendekatan Berdasarkan Amalan Semasa*. Petaling Jaya: Intel Media Publication, 2007.
- Mimi Kamariah Abdul Majid, *Family Law In Malaysia*. Kuala Lumpur: Malayan Law Journal, 1999.
- Mohd Akhir Hj. Yaacob, "Harta Sepencarian", *Jurnal Hukum*, 5:1, (1984).
- Mohd Ridzuan Awang, *Konsep Undang-Undang Tanah Islam: Pendekatan Perbandingan*. Kuala Lumpur: Al-Rahmaniah, 1987.
- Mohd Zamro Muda & Mohd Ridzuan Awang, *Undang-Undang Pusaka Islam: Perlaksanaan di Malaysia*. Bangi: Jabatan Syariah:Fakulti Pengajian Islam, UKM.
- Muhammad Abdul Rauf, *The Islamic View of Women and the Family*. Terj. Mahani Che Ibrahim. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1977.
- M.B. Hooker, *Personal Laws of Malaysia*. Oxford: Oxford University Press, 1976
- Nik Azam Masri Nik Mahmood, "Pemilikan Harta Dalam Perkahwinan di Negeri Kelantan: Kajian Kes di antara Tahun 1999-2003." Tesis Sarjana Syariah, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia, 2004.
- Nordin Selat, *Sistem Sosial Adat Perpatih*. Kuala Lumpur: N.P, 1975.
- Siti Zalikhah Mohd Nor, *Pemilikan Harta dan Perkahwinan (Harta Sepencarian), Isu Syariah dan Undang-Undang*. Jabatan Syariah Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia, Siri 5, 1998.
- Suwaid Tapah, "Elemen Sumbangan Dalam Amalan Pembahagian Harta Sepencarian di Malaysia" dalam *Monograf Syariah*. Kuala Lumpur: Fakulti Syariah Akademi Islam, 1996.
- _____, "Konsep dan Amalan Harta Sepencarian Orang-Orang Islam di Malaysia." Tesis PhD, Jabatan Pengajian Islam, Fakulti Sastera dan Sosial, Universiti Malaya, 1996.
- _____, "Konsep dan Amalan Pembahagian Harta Sepencarian di Malaysia" dalam *Siri Isu-Isu Mahkamah Syariah: Harta Sepencarian, Proseding Ex-Parte & Perintah Injuksi*, ed. Tajul Aris Ahmad Bustami et al. Gombak: Pusat Undang-Undang, Kuliyyah Undang-Undang Ahmad Ibrahim,UIA, 2003.
- Shamsuddin Suhor , "Harta Perkahwinan" dalam *Undang-Undang Keluarga Sivil*, Shamsuddin Suhor & Noor Aziah Mohd Awal. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 2007.
- S.H Surojo Wignjodipura, *Pengantar dan Asas-Asas Hukum Adat*. Bandung:Penerbit Alumni, 1971.
- Zaini Nasuhah, *Perceraian:Hak Islam*. Kuala Lumpur: Lohprint Sdn.Bhd, 2002.
- Wahbah Al-Zuhayli, *al-Fiqh al-Islami wa 'adillatuhu*, 8. Damsyik: Dar-Al-Fikr, 1989.

Statut

- Akta Membaharui Undang-Undang (Perkahwinan dan Perceraian) 1976.
Akta Perempuan Bersuami 1957

Akta Undang-Undang Keluarga Islam (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1984.
Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Negeri Johor 1990.
Enakmen Pentadbiran Mahkamah Syariah Negeri Kelantan 1982.
Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Negeri Kelantan 2002
Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Negeri Melaka 1983.
Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Negeri Perlis 1991.
Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Negeri Pulau Pinang 1985.
Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Negeri Terengganu 1985.
Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam Sabah 1992.
Ordinan Undang-Undang Keluarga Islam Sarawak 1991.
Perkara 36, *Majalah Ahkam al-Adliyyah*, Cetakan Kelima, Tahun 1968, Matba'ah Sya'ariku Beirut.

Kes-Kes

Boto' bte Taha lwn Jaafar [1985] 2 MLJ 98
Ching Seng Woah lwn Lim Shook Lin [1997] 1 MLJ 109.
Hajjah Lijah bt Jamal V Fatimah bt Mat Diah [1950] MLJ 63; *Infra*; Jurnal Hukum (1981-1982), Jld II, Bhgn I&II.
Hawah v Daud (1985) Wood's Oriental Cases 26.
Roberts lwn Umi Kalthom [1966] 1 MLJ 163; (1981) 2 JH 82
Wachtel lwn Wachtel [1973] 1 All ER 829